

Expertisepunt

VAN NOODZAAK NAAR KANS

HANDREIKING VOOR
LOOPBAANORIËNTATIE EN -BEGELEIDING (LOB) IN HET VMBO

INHOUDSOPGAVE

	INLEIDING EN LEESWIJZER	4
	OPBOUW HANDREIKING	5
1	LOB: ACHTERGRONDINFORMATIE	6
1.1.	WAT IS LOB?	6
1.2	WAAROM LOB?	8
2	LOB: WAT MOET EN MAG?	9
2.1	WETTELIJKE EISEN, SECTORAFSPRAKEN EN TOEZICHT	9
2.2	ACTUELE ONTWIKKELINGEN	11
2.3	TOEZICHT OP LOB	14
3	LOB: ZO KAN HET	16
3.1	LOOPBAANCOMPETENTIES	16
3.2	LOB-CYCLUS	19
3.3	VORMGEVEN VAN LOB	21
3.4	ARBEIDSMARKTINFORMATIE	21
3.5	OUDERBETROKKENHEID	22
4	IMPLEMENTEREN EN BORGEN	24
4.1	VISIE EN BELEID	24
4.2	PDCA CYCLUS	27
4.3	(GESPREKS)INSTRUMENTEN LOB: SCAN, TAKEN, CURRICULUM PLANNER	27
4.4	PROFESSIONALISERING EN DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING	28

In deze handreiking krijg je zicht op wat LOB is, welke facetten van belang zijn bij LOB en hoe hier op het vmbo in praktische zin invulling aan gegeven kan worden. De handreiking is bedoeld als hulpmiddel bij het versterken en verstevigen van de bestaande loopbaanbegeleiding en kan ook gebruikt worden als inspiratiedocument. Dit document is een handreiking aan decanen, mentoren/docenten, teamleiders en schoolleiders in het vmbo. De werkende LOB-elementen worden aangereikt en het is aan de school te beslissen hoe deze het beste ingezet kunnen worden, passend bij de eigen visie en beleid.

Het doel van deze handreiking is om te informeren en voorbeelden te geven om LOB, als examenonderdeel van de profiel-programma's, vorm te geven.

De hoofdstukken zijn in een logische volgorde weergegeven, maar kunnen ook in een willekeurige volgorde worden gelezen.

In hoofdstuk 1 wordt kort ingegaan op wat LOB is en waarom LOB van belang is. In hoofdstuk 2 wordt de wettelijke context en het nut en de noodzaak toegelicht. Om in de praktijk vorm te kunnen geven aan LOB staat in hoofdstuk 3 informatie over de LOB-cyclus, diverse mogelijkheden om LOB vorm te geven, een beschrijving van de loopbaangerichte leeromgeving, informatie over hoe je ouders kunt betrekken bij LOB en een uitleg over de vijf loopbaancompetenties. In hoofdstuk 4 wordt dieper ingegaan op het implementeren en borgen van LOB in de school. Hierin lees je meer over het belang van visie en beleid, (gespreks-)instrumenten, professionalisering en deskundigheidsbevordering, en het bewaken van de kwaliteit.

Heb je opmerkingen op deze handreiking, praktijkvoorbeelden of andere inzichten die bruikbaar zijn? Dan kun je die mailen naar info@expertisepuntlob.nl

HET EXPERTISEPUNT LOB HEEFT ALS OPDRACHT

- *het stimuleren en ondersteunen van scholen bij de uitvoering van de kwaliteitsagenda LOB voor het voortgezet onderwijs, de Ambitieagenda LOB in het mbo, het convenant mbo-hbo en de werkagenda mbo-hbo.*
- *Het ondersteunen van scholen in het vo, mbo en hbo en de landelijke en regionale samenwerkingsverbanden (vmbo-mbo, mbo-hbo, vo-hbo) bij een duurzame implementatie en verankering van LOB en SLB.*
- *Het stimuleren van de (door)ontwikkeling en kwaliteitsverbetering van LOB door aan te sluiten bij de ondersteuningsbehoefte zoals naar voren gekomen in de monitor en in de contacten met de vo-, mbo- en hogescholen.*
- *Het ontsluiten van informatie en kennis over LOB via de website expertisepuntlob.nl, nieuwsbrieven, de online “module Versterken loopbaanontwikkeling” en LinkedIn.*

Wil je meer informatie? Neem contact op met een van onze [regiocontactpersonen](#). Zij gaan graag in gesprek over het ondersteunen van scholen en het versterken van regionale samenwerking op het gebied van LOB.

In het vmbo is loopbaanoriëntatie en -begeleiding een vast en verplicht onderdeel van het curriculum. Het doel van LOB is dat jongeren de basis leggen om zichzelf te leren kennen. In het vmbo wordt, naast het leren van kennis, al veel aandacht besteed aan het aanleren en oefenen van vaardigheden. Met LOB komen daar de kennis en vaardigheden bij die nodig zijn om de (eigen) loopbaan te sturen. De huidige arbeidsmarkt is in beweging. Zo komen er veel banen bij, houden anderen op te bestaan en verandert een beroep inhoudelijk. Er is als het ware een transitie aan de gang waardoor het onderwijs zich meer zal gaan richten op de vaardigheden die bij deze (nieuwe) arbeidscontext horen. Het wordt steeds belangrijker om jongeren op vroege leeftijd voor te bereiden op het maken van bewuste (loopbaan)keuzes. Zeker met de wetenschap dat er veel banen zoals we die nu kennen niet meer bestaan in de toekomst en dat mensen niet meer hun hele werkzame leven bij dezelfde werkgever zullen blijven. Het loopbaanproces van de leerlingen vindt plaats onder begeleiding van een loopbaanbegeleider.

Om bewuste loopbaankeuzes te kunnen maken, is het belangrijk dat leerlingen:

- ervaringen opdoen (tijdens school, in de vrije tijd en op stages/meeloopdagen)
- hierop terugkijken door erover in gesprek te gaan (loopbaangesprek)
- op basis hiervan keuzes (te) maken

In een loopbaangerichte leeromgeving (zie hoofdstuk 3) kan de begeleiding van de leerling optimaal worden vormgegeven en uitgevoerd. De leerling krijgt diverse mogelijkheden om de loopbaancyclus (ervaren, reflecteren, keuze maken, ervaren, reflecteren, keuze maken, enzovoort...) toe te passen en zodoende zichzelf beter te leren kennen.

WAT IS LOB?

Onder Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) verstaan we het geheel van begeleiding en activiteiten waarmee de school jongeren tijdens hun opleiding ondersteunt bij het maken van loopbaan- en studiekeuzes.

De begeleiding van de school is gericht op het ontwikkelen van een eigen identiteit, het leren kiezen voor een (studie)loopbaan die bij de jongere past en het vaardig maken in het werken met en vastleggen van de loopbaancompetenties. Dit gebeurt op de scholen middels het aanbieden van informatie, het laten opdoen van ervaringen, het vastleggen van de inzichten op het gebied van de vaardigheden en het begeleiden van de leerling met behulp van het voeren van loopbaanreflectiegesprekken, gebruik van een methode/programma/tool/website en het aanbieden van loopbaangerichte activiteiten.

Het is goed om je ervan bewust te zijn dat LOB niet uitsluitend een thema is dat het voortgezet onderwijs aangaat. Ook in het primair, middelbaar beroeps- en hoger onderwijs maken leerlingen en studenten opleidings- en beroepskeuzes. Daarvoor geldt ook dat inzicht in hun talenten, kwaliteiten, drijfveren en mogelijkheden van belang is voor het maken van weloverwogen keuzes

in studie en loopbaan. Het is in het belang van de leerling dat hij/zij in de doorstroom naar vervolgonderwijs of arbeid een soepele overgang maakt. Dit kan verwezenlijkt worden door heldere afspraken te maken tussen de diverse onderwijssectoren om de inhoud van het LOB-onderwijs op elkaar af te stemmen. Zo ontstaat er een doorlopende LOB-leerlijn, waarbij de jongere centraal staat.

Met ingang van schooljaar 2016-2017 zijn de nieuwe profielen in het vmbo ingevoerd. Met deze invoering is LOB een verplicht onderdeel van het examenprogramma geworden. Een profielvak is ingedeeld in kern delen en kern deel C omvat de inspanning rondom LOB. Hierin staat het volgende:

C1 De kandidaat is in staat zijn eigen loopbaanontwikkeling vorm te geven. Hij doet dat met een oriëntatie op een toekomstige opleiding en (loop)baan door middel van reflectie op het eigen handelen en reflectie op ervaringen.

De kandidaat heeft de vaardigheid de eigen loopbaan vorm te geven door op systematische wijze om te gaan met 'loopbaancompetenties':

1. Wat kan ik het best en hoe weet ik dat? (kwaliteitsreflectie)
2. Waar ga en sta ik voor en waarom dan? (motievenreflectie)
3. Waar ben ik het meest op mijn gemak en waarom dan? (werkexploratie)
4. Hoe bereik ik mijn doel en waarom zo? (loopbaansturing)
5. Wie kan mij helpen mijn doel te bereiken en waarom die mensen? (netwerken)

C2 De kandidaat maakt zijn eigen loopbaanontwikkeling inzichtelijk voor zichzelf en voor anderen door middel van een 'loopbaandossier'.

In een loopbaandossier is opgenomen welke activiteiten zijn uitgevoerd die hebben bijgedragen tot het ontwikkelen van de 'loopbaancompetenties'. In het loopbaandossier wordt beschreven bij een aantal uitgevoerde activiteiten:

- a. De beoogde doelen
- b. De resultaten
- c. De evaluatie en conclusie
- d. Welke vervolgactiviteiten gepland zijn op basis van de opgedane ervaringen en de daarbij horende conclusies

(Bron: *Stichting Platforms VMBO*)

Voor vmbo-leerlingen is het van belang dat er vroeg wordt begonnen met LOB en het leren om bewuste keuzes te maken. Veel vmbo'ers maken al in de tweede klas een keuze voor het profiel en die is vaak richtinggevend voor de keuze van een vervolgopleiding. De definitieve keuze voor deze vervolgopleiding wordt in het vierde leerjaar gemaakt. Relatief gezien zijn deze leerlingen vrij jong bij het maken van twee belangrijke schoolloopbaankeuzes kort achter elkaar en de start van een beroepsopleiding. Mede hierdoor is het essentieel dat deze jongeren goed worden begeleid in het opdoen van loopbaanervaringen en het ontwikkelen van loopbaancompetenties. Door de

nieuwe structuur met profiel- en keuzevakken worden leerlingen al getraind in het maken van loopbaankeuzes.

WAAROM LOB?

Iedereen op de dynamische arbeidsmarkt zal zich zijn hele leven lang moeten (en mogen) blijven ontwikkelen. Goede loopbaanbegeleiding kan ervoor zorgen dat leerlingen leren om kleine keuzes te maken. Hierdoor leer je uiteindelijk ook weloverwogen een grote keuze te maken. Het leren keuzes maken is een belangrijk onderdeel van een goed LOB-programma. Wanneer LOB als proces stevig is vormgegeven en neergezet in de school en er begonnen wordt in de eerste klas, zal het maken van keuzes gewoner worden voor de leerling. De keuzevakken en keuze voor vervolgonderwijs of werk worden dan één van de vele keuzes, als een kleine stap die gezet moet worden. Het wordt hiermee een momentopname van datgene dat op dat moment het beste bij de leerling past. En het wordt daarmee een minder definitieve keuze voor het leven en wellicht minder stressvol voor de leerling om deze keuze te maken.

Loopbaanbegeleiding is er op gericht dat leerlingen leren om bewuste keuzes te maken. Deze keuzes kunnen worden besproken met de mentor/coach/begeleider. Wanneer leerlingen veel ervaringen opdoen, hierbij keuzes maken en wanneer de ervaring en de keuze besproken wordt, leren leerlingen steeds beter keuzes te maken. Ook grotere of belangrijker keuzes, zoals de studie- of loopbaankeuzes. Het doel hiervan is dat leerlingen keuzevaardig worden, zodat switch en uitval zoveel mogelijk wordt voorkomen in het vervolgonderwijs.

Jongeren hebben behoefte aan autonomie, competentie en verbondenheid met de thema's die worden aangeboden in het onderwijs. Door LOB worden leerlingen meer betrokken bij hun leerroute. Hierdoor wordt de motivatie van jongeren vergroot.

Om een goed LOB-programma in elkaar te zetten, is het handig om te weten waar het programma aan moet voldoen en welke suggesties er zijn om het programma te verrijken.

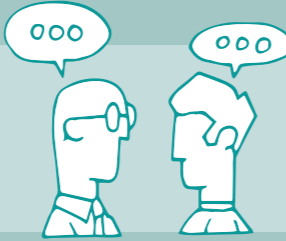

2.1 WETTELIJKE EISEN, SECTORAFSPRAKEN EN TOEZICHT

LOB valt formeel onder het profielvak. Kerndeel C van de profielvakken gaat immers om loopbaanoriëntatie en -begeleiding. In de omschrijving van dit kerndeel staat al veel informatie voor wat betreft de vereisten aan het product van LOB (moeten), de ruimte die zorgt voor het proces rondom LOB (mogen) is vrij in te vullen en kan per school verschillen. Ondanks dat er geen wettelijke verplichting is rondom het vroeg starten met LOB, wordt het toch als verstandig gezien om gedurende alle leerjaren van het vmbo te werken met en aan LOB. Immers, keuzes worden gemaakt op basis van voorkeuren en ervaringen (Kuijpers en van Dinteren, 2017). LOB in onderbouwklassen kan daarom vooral worden gezien als een periode waarin kennis gemaakt kan worden met de loopbaancompetenties en het voeren van loopbaangesprekken waarin wordt gereflecteerd op ervaringen en wordt vooruitgekeken naar een keuze (of doel).

HOE VOLDOE JE AAN DE VERPLICHTINGEN UIT KERNDIEN 3?

Deze acht aanbevelingen kunnen scholen inzetten, ook bij het opstellen van het PTA:

De school creëert een omgeving waarin loopbaanervaringen opgedaan kunnen worden		CLICK CLICK CLICK
De school creëert mogelijkheden om te oriënteren op vervolgscholing en beroepen		CLICK CLICK
De school creëert mogelijkheden om te reflecteren op loopbaanervaringen		CLICK CLICK
De school ondersteunt leerlingen door theoretische achtergrond en praktische voorbeelden aan te bieden over de loopbaancompetenties		CLICK
De school faciliteert in mogelijkheden om een loopbaandossier aan te leggen		CLICK
De school zorgt voor een verankering van loopbaanvaardigheden in het curriculum en in het programma van toetsing en afsluiting		CLICK CLICK
De leerling beheert zijn/haar loopbaandossier		
De leerling wordt eigenaar van zijn/haar leerroute		

Voor inspiratie hoe andere scholen LOB in hun PTA zetten, zie: expertisepuntlob.nl/tools/praktijkvoorbeelden-lob/lob-en-het-pta.-er-kan-soms-meer-dan-je-denkt

Naast wet- en regelgeving zijn de Kwaliteitsagenda LOB VO en het toezichtkader onderwijsinspectie van belang om kennis van te nemen.

KWALITEITSAGENDA LOB

Na de stimuleringsprojecten LOB in het vo en mbo bleef de aandacht voor LOB bestaan, o.a. door een motie in de Tweede Kamer waarin werd gevraagd om landelijke normen voor LOB. Aanvullend op de brief van de minister in 2017 waarin het belang van LOB benadrukt wordt, hebben de VO-raad en de MBO Raad samen met jongeren- en studentenorganisaties en decanenverenigingen in 2017 een LOB-agenda per sector opgesteld ten behoeve van de kwaliteitsverbetering van de loopbaanoriëntatie en -begeleiding. In de [kwaliteitsagenda LOB](#) worden de aspecten beschreven die aan de basis staan van goede LOB: visie en beleid, activiteiten en begeleiding, kwaliteitsbewaking en professionalisering. Voor het mbo werd een Ambitie-agenda opgesteld.

In 2021 wordt de kwaliteitsagenda herzien: een verlenging van de kwaliteitsagenda LOB biedt scholen ondersteuning in de versterking van LOB, ook in het kader van de doorstroom naar vervolgonderwijs.

TOEZICHTKADER

De onderwijsinspectie houdt toezicht op het onderwijs en examinering op basis van de [onderzoekskaders](#). De inspectie kijkt of er aandacht wordt besteed aan LOB en of het LOB-programma wordt uitgevoerd zoals beschreven staat in het schoolplan, PTA of opleidingsplan of examenplan. In het voortgezet onderwijs (vmbo en havo/vwo) staat LOB expliciet genoemd in het onderzoekskader 2017 bij het kwaliteitsgebied 'onderwijsproces'. Verderop in deze handreiking vind je meer informatie over het toezichtkader.

INSTROOM - UITSTROOM

Bij LOB hoort ook de instroom vanuit het vmbo naar de havo, de instroom van havo naar vwo en de doorstroom naar het middelbaar beroepsonderwijs of het hoger onderwijs. Bij deze 'bewegingen' horen ook wettelijke afspraken.

Voor vmbo-leerlingen die naar de havo willen, is sinds kort het [doorstroomrecht](#) van kracht.

2.2 ACTUELE ONTWIKKELINGEN

STERK BEROEPSONDERWIJS

Via het programma Sterk Beroepsonderwijs wordt gewerkt aan de erkenning van beroepsonderwijs vmbo-mbo als onderwijs met perspectief, dat ruimte biedt voor verschillen en dat trots op praktijkgericht leren uitstraalt. Sterk Beroepsonderwijs focust hierbij op een goed en toegankelijk aanbod vmbo-mbo in elke regio.

Het beroepsonderwijs biedt onderwijs aan verschillende jongeren, op verschillende scholen, die ook verschillende routes nodig hebben om het beste uit zichzelf te kunnen halen. Een afgeronde mbo-opleiding biedt volop kansen op de arbeidsmarkt. In vergelijking met andere Europese

landen zijn in Nederland zeer weinig jongeren werkloos. Tegelijkertijd blijft de aansluiting tussen vmbo en mbo een aandachtspunt. Het is meer dan ooit noodzakelijk dat scholen in de regio samenwerken, zodat jongeren geen hinder ondervinden van de overgang van het ene naar het andere onderwijssysteem.

Overheid, onderwijs en arbeidspartijen werken samen aan het versterken van het beroepsonderwijs. Ter verbetering van de aansluiting en om jongeren te motiveren wordt ingezet op:

- Meer regionale samenwerking tussen vmbo en mbo (met de arbeidsmarkt);
- Regelruimte om doorlopende routes vmbo – mbo op alle niveaus mogelijk te maken;
- Een nieuwe leerweg in het vmbo.

Meer lezen? Zie [sterkberoepsonderwijs.nl](https://www.sterkberoepsonderwijs.nl)

LOB en Sterk Beroeps Onderwijs zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden. De beroepspraktijk die de leerlingen ervaren op en rond de school zijn nodig voor de ontwikkeling van de loopbaanvaardigheden van de leerlingen.

STERK TECHNIEKONDERWIJS

Het ministerie van OCW, Stichting Platforms vmbo (SPV) en Platform Talent voor Technologie (PTvT), zetten zich samen in voor Sterk Techniekonderwijs. Zij werken hierbij nauw samen met VNO-NCW, de Federatie Techniek, MKB-Nederland, Technische branches, Platform TL, MBO Raad en de VO-raad.

Sinds september 2018 wordt er gemiddeld 100 miljoen per jaar extra geïnvesteerd in techniekonderwijs op het vmbo. Van 2020 – 2023 worden de middelen ingezet voor de uitvoering van regionale plannen van vmbo-scholen, mbo-instellingen, het bedrijfsleven en regionale overheid. De doelstelling is werken aan een duurzaam, dekkend en kwalitatief sterk technisch onderwijs.

Het landelijke ondersteuningsteam Sterk Techniekonderwijs ondersteunt scholen en regio's bij het maken en uitvoeren van de regionale plannen. De ondersteuning is gericht op data, inspiratie, tools en informatie om regio's te helpen bij het vormen van het samenwerkingsverband, het planvormingsproces en de uitvoering.

Meer lezen? Zie [sterktechniekonderwijs.nl](https://www.sterktechniekonderwijs.nl)

De relatie Sterk Techniekonderwijs en LOB is groot: wat komt erbij kijken om leerlingen te laten reflecteren op de ervaringen die zij opdoen tijdens activiteiten? Hoe vervlecht je STO-activiteiten in je LOB-programma? Hoe bied je de STO-activiteiten aan in een loopbaangerichte leeromgeving?

DE NIEUWE LEERWEG

In 2024 worden de gemengde leerweg en de theoretische leerweg samengevoegd tot één nieuwe leerweg. Alle leerlingen in deze nieuwe leerweg volgen dan, naast avo-vakken, een praktijkgericht programma. De komende jaren wordt de invoering van de nieuwe leerweg voorbereid en wordt er een naam voor deze leerweg gekozen.

Doel van de nieuwe leerweg is leerlingen optimaal voor te bereiden op doorstroom naar mbo-4 opleidingen of havo. Door in de nieuwe leerweg, door middel van een praktijkgericht

programma, kennis te maken met de wereld van arbeid en beroep, krijgen leerlingen de mogelijkheid hun talenten te ontdekken en te ontwikkelen en op basis van ervaringen gefundeerde keuzes te maken. Bij het maken van deze keuzes worden ze ondersteund door middel van een LOB-programma, dat onderdeel is van het praktijkgerichte programma. Met het praktijkgerichte programma ontwikkelen leerlingen daarnaast algemene en praktische vaardigheden als samenwerken, plannen, organiseren, onderzoeken en presenteren, waarmee ze goed voorbereid worden op doorstroom naar een opleiding op mbo-4-niveau of havo. Een praktijkgericht programma maakt onlosmakelijk deel uit van de nieuwe leerweg. Alle leerlingen moeten een praktijkgericht programma volgen en afsluiten. Het praktijkgerichte programma is gericht op het uitvoeren van praktische en realistische opdrachten binnen en buiten de school. In alle gevallen is er betrokkenheid van buiten de school (bedrijfsleven, instellingen, overheden, vervolgonderwijs). Om deze opdrachten te verwerven moeten scholen die de nieuwe leerweg aanbieden in de regio samenwerken met het bedrijfsleven en het mbo. Een praktijkgericht programma is handelingsgericht beschreven. Leerlingen die onderwijs volgen op basis van een praktijkgericht programma voeren dus actief werkzaamheden en praktische opdrachten uit, ze 'doen'.

Eind 2020 zijn 136 scholen van start gegaan met de pilot praktijkgerichte programma's. In deze pilot proberen docenten, met hun leerlingen, per school, één praktijkgericht programma uit. De pilotscholen wordt gevraagd te reflecteren op de programma's en suggesties voor verbetering aan te dragen. De pilot is bedoeld om in de praktijk te onderzoeken wat werkt en wat niet, hoe de nieuwe leerweg en het praktijkgericht programma het beste ingericht kunnen worden en wat scholen en leerlingen nodig hebben. Gedurende de pilot kan de inhoud van de programma's veranderen en kan ook het aantal programma's veranderen.

Meer lezen? Zie [sterkberoepsonderwijs.nl/nieuwe-leerweg](https://www.sterkberoepsonderwijs.nl/nieuwe-leerweg)

Het praktijkgerichte programma van de Nieuwe Leerweg is onlosmakelijk verbonden met LOB: het ontdekken van de wereld, het reflecteren op de praktische opdrachten, het werken vanuit de praktijkgerichte, dialogische en vraaggerichte leeromgeving helpt leerlingen bij hun ontwikkeling en stelt ze in staat zelf sturing te geven aan hun loopbaan, door het ontwikkelen van een loopbaanperspectief.

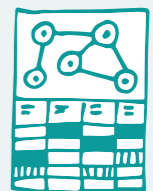
CURRICULUM.NU

Onder de vlag van curriculum.nu hebben de afgelopen jaren leraren en schoolleiders, daarbij ondersteund door andere experts, in negen ontwikkelteams bouwstenen opgeleverd voor de herziening van het curriculum in het basisonderwijs (po) en voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs (vo).

Begin 2021 heeft een wetenschappelijke curriculumcommissie advies aan het ministerie van OCW uitgebracht over deze bouwstenen en over de werkopdracht aan SLO. Op basis van de werkopdracht start de uitwerking naar kerndoelen en eindexamenprogramma's.

De herziening van het curriculum draagt bij aan de doorstroming van basis- naar voortgezet- en vervolgonderwijs en de samenhang tussen vakken. Ook draagt het bij aan een minder overladen lesprogramma en biedt het leraren de ruimte voor een eigen invulling. Met als uiteindelijk doel om leerlingen te blijven toerusten op een vervolgonderwijs en deelname aan de maatschappij. De decanenvereniging denkt mee over het integreren van LOB in het programma van curriculum.nu.

Meer lezen? Zie [curriculum.nu](https://www.curriculum.nu)

2.3 TOEZICHT OP LOB

De Onderwijsinspectie houdt toezicht op LOB op basis van het onderzoekskader 2017 voor het toezicht op het voortgezet onderwijs. In het onderzoekskader zijn de waarderingskaders en de werkwijze geformuleerd. In het waarderingskader worden zes kwaliteitsgebieden onderscheiden: Onderwijsproces, Examinering en diplomering, Schoolklimaat, Onderwijsresultaten, Kwaliteitszorg en ambitie, en Financieel beheer. Met het waarderingskader krijgt de Onderwijsinspectie antwoord op de drie elementaire vragen over de betekenis van het onderwijs voor leerlingen: leren ze genoeg (Onderwijsresultaten en Examinering en diplomering), krijgen ze goed les (Onderwijsproces) en zijn ze veilig (Schoolklimaat). LOB is opgenomen in het kwaliteitsgebied 'Onderwijsproces' onder OPI Onderwijsprogramma. In een aantal andere kwaliteitsgebieden staan duidelijke linken naar onderdelen van LOB, zoals OP 2 (Zicht op ontwikkeling en begeleiding), OP 6 (Samenwerking) en OP 7 (Praktijkvorming/stage).

OPI. Aanbod

Het aanbod bereidt de leerlingen voor op vervolgonderwijs en de samenleving.

Basiskwaliteit

De school biedt een breed en op de kerndoelen gebaseerd aanbod dat ook de referentieniveaus taal en rekenen omvat. Het aanbod is dekkend voor examenprogramma's. Het aanbod bereidt de leerlingen inhoudelijk goed voor op het vervolgonderwijs. Dit aanbod omvat mede activiteiten op het gebied van loopbaanleren (LOB).

Leerlingen groeien op in een pluriforme samenleving. Daarom is het onderwijs gericht op het bevorderen van actief burgerschap en sociale integratie, en op kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdgenoten. Het aanbod draagt bij aan de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.

Het aanbod dat de school biedt, sluit aan bij het niveau van de leerlingen en kan gedurende de schoolloopbaan worden verdiept en verbreed, zodanig dat leerlingen een ononderbroken ontwikkeling kunnen doorlopen. Dit betekent bijvoorbeeld dat de school voor leerlingen met een taalachterstand een aanvullend taalaanbod heeft. Bovendien heeft de school de leerinhouden evenwichtig en in samenhang over de leerjaren heen verdeeld.

De school legt de doelen voor het onderwijs en de opbouw van het aanbod vast in het schoolplan.

Eigen aspecten van kwaliteit

Welke eigen opdracht heeft de school opgenomen in het schoolplan en (hoe) realiseert de school deze?

Te denken valt aan

- talentontwikkeling
- toekomstgericht onderwijsaanbod
- aanbod gericht op leerstrategieën
- een aantrekkelijke en uitdagende leeromgeving

Toelichting wettelijke eisen

De wet geeft aan dat de school in de onderbouw een samenhangend onderwijsprogramma verzorgt, waarin de kerndoelen worden uitgewerkt en dat voldoet aan de referentieniveaus van taal en rekenen (artikel 11c, eerste lid, WVO en artikel 2 en 3 van het Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen). De school bereidt de leerlingen voor op het vervolgonderwijs (artikel 7 tot en met 10, WVO). LOB heeft hierin een centrale plaats in het examenprogramma (Regeling examenprogramma's voortgezet onderwijs). Daarin staat: "De kandidaat is in staat zijn eigen loopbaanontwikkeling vorm te geven. Hij doet dat met een oriëntatie op een toekomstige opleiding en (loop)baan door middel van reflectie op het eigen handelen en reflectie op ervaringen."

Daarnaast omvat het onderwijs ook het bevorderen van actief burgerschap en sociale integratie en het kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdgenoten (artikel 17, WVO).

De inhoud van het onderwijsaanbod is afgestemd op verschillende leerbehoeften van leerlingen (artikel 2, tweede lid, WVO). Dat houdt ook in dat het onderwijs dusdanig wordt ingericht dat er structureel en herkenbaar aandacht wordt besteed aan het bestrijden van achterstanden op alle gebieden, waaronder rekenen en in het bijzonder in de beheersing van de Nederlandse taal (artikel 6c, WVO).

Een voorwaarde voor een ononderbroken voortgang in ontwikkeling van leerlingen is dat de school de inhoud aanbiedt in een logische opbouw, opklimmend in niveaus op een wijze die past bij de leeftijd van de leerlingen. Het schoolplan dient de uitwerking van de wettelijke opdrachten voor de uitgangspunten, doelstellingen en inhoud te bevatten (artikel 24, tweede lid, onder a, WVO). Daaronder vallen de doelen van het onderwijs en de opbouw van het aanbod.

VAN NOODZAAK TOT KANS

Het Expertisepunt LOB begeleidt en ondersteunt vanaf 2017 scholen om LOB beleid te maken, dit beleid te vertalen naar de werkvloer en focus te zoeken in professionalisering. Het Expertisepunt LOB deelt praktische LOB-voorbeelden om scholen te inspireren.

Soms is het lastig om met LOB aan de slag te gaan. Het beleid en de uitvoer hiervan is van vele zaken afhankelijk zoals regionale aanpak, bestuurlijke aanpak, samenwerkingspartners, wel of niet aangesloten bij adviserende partijen, wel of niet gebruik maken van een uitgever/ontwikkelaar. Naast deze zaken, die zich deels buiten de school afspelen, kunnen er binnen de school ook diverse organisatorische en persoonlijke hobbels zijn om de vertaalslag naar en met de leerlingen te maken.

Door goed met en aan LOB te werken, creëert de school juist ook mogelijkheden, bijvoorbeeld om nauwer samen te gaan werken met mbo-scholen in de regio. Ook zijn er kansen om de verbinding met zowel de leerlingen als hun ouders te verstevigen.

Door een eigen LOB-programma op te zetten en hier met de hele school aan te werken, wordt de kennis van en de betrokkenheid bij LOB vergroot.

Op veel scholen zien we dat mentoren, klassendocenten en ook vakdocenten steeds meer onderwijs aanbieden in de 'mindset van LOB'. Dat wil zeggen dat lessen vaak meer dialogisch en praktisch zijn van opzet, dat er meer ervaringen worden gefaciliteerd en dat er meer aandacht is voor betekenisvol leren door onderwerpen vraaggericht te behandelen. Met andere woorden: lessen worden vormgegeven met de systematiek van de loopbaangerichte leeromgeving.

Voor leerlingen is LOB een instrument om te leren ervaren, terugkijken en kiezen. Het kan leerlingen motiveren om een (nieuw) doel te behalen. Bovendien investeer je met een breed aanbod van opdrachten en activiteiten in de keuzevaardigheid van leerlingen. Dit zal bijdragen aan minder switch- en uitvalgedrag op vervolgonderwijs.

3.1 LOOPBAANCOMPETENTIES

Er zijn vijf loopbaancompetenties die leerlingen in kunnen zetten bij het vormgeven van hun loopbaan:

Een leerling leert loopbaankeuzes maken door het ontwikkelen van de vijf loopbaancompetenties (figuur 3). Door het ontwikkelen van loopbaancompetenties krijgt de leerling meer inzicht in zichzelf als toekomstig professional en ontwikkelt hiermee een beeld van welke opleiding en welk werk of beroepenveld het beste past. Er zit geen vaste volgorde in hoe de loopbaancompetenties ingezet moeten worden. Wel is het werken aan de competenties een cyclisch proces dat tijdens de hele onderwijsperiode door loopt. Het ontwikkelen van loopbaancompetenties kost tijd. Daarnaast kunnen je motieven in de loop van de tijd veranderen. In onderstaande tabel worden de loopbaancompetenties toegelicht. Hoewel er geen eenduidige beschrijving van de loopbaancompetenties beschikbaar is, komen de bestaande beschrijvingen in de kern wel overeen. De indicatoren dienen enkel om een beter begrip te krijgen van de loopbaancompetenties en zijn niet bedoeld als afvinklijst.

Loopbaancompetenties

Kwaliteitsreflectie
(Wat kan ik het beste en hoe weet ik dat?)

Motievenreflectie
(waar ga en sta ik voor en waarom dan?)

Beschrijving

Staat voor het nadenken over wat je (niet) kunt en het bepalen hoe je kwaliteiten kunt inzetten in je (studie) loopbaan. De leerlingen reflecteren op hun eigen kwaliteiten. En vragen anderen (begeleiders, docenten, medeleerlingen, praktijkbegeleiders en familieleden) feedback te geven.

Staat voor het nadenken over wensen en waarden die van belang zijn voor de eigen loopbaan. De leerlingen worden zich bewust van wat ze belangrijk vinden in hun leven, opleiding en werk. Zij ontdekken wat hen voldoening geeft en wat zij (nog) nodig hebben om zinvol en prettig te kunnen werken.

Indicatoren

- Ik weet waar ik goed en minder goed in ben.
- Ik weet welke kwaliteiten ik kan inzetten voor het beroep wat ik wil gaan doen.
- Ik kan de ontwikkeling van mijn beroepscompetenties en mijn talenten in verband brengen met eerdere ervaringen in mijn leven en met beelden/inzichten over mijn toekomstige studie en arbeidsloopbaan, c.q. levensloop.
- Ik kan aangeven wat ik leuk en interessant vind aan mijn opleiding.
- Ik weet wat mijn werkwaarden zijn.
- Ik kan verband leggen tussen eerdere ervaringen in mijn leven.
- Ik kan verband leggen tussen beroepsdilemma's en mijn waarden.

Loopbaancompetenties

Werkexploratie

(waar ben ik het meest op mijn plek en waarom daar?)

Beschrijving

Staat voor het onderzoeken van werk en werkzaamheden, bestaande en mogelijke eisen en waarden in een mogelijk toekomstige beroep. De leerlingen ontwikkelen de competentie om werk(zaamheden) te vinden waarin hun persoonlijke waarden overeenkomen met de normen en waarden die in dat werk gelden en waarin hun kwaliteiten aansluiten bij de ontwikkelingen die in dat werk voorkomen.

Bij werkexploratie wordt onderscheid gemaakt tussen het verbreden of verdiepen van hun werkbeeld: verbreden door in gesprek te gaan over werk waar ze weinig beeld van hebben, verdiepen door in gesprek te gaan over werk waar ze interesse in hebben, maar nog niet voldoende beeld.

Loopbaansturing

(Hoe bereik ik mijn doel en waarom zo?)

Staat voor het plannen, beïnvloeden en bespreken van leren en werken gericht op loopbaanontwikkeling. Jongeren ontwikkelen de competentie om zelf verantwoordelijkheid te nemen en om een plek op de arbeidsmarkt te verwerven, te behouden of te wijzigen.

Netwerken

(wie kan mij helpen mijn doel te bereiken en waarom die mensen?)

Staat voor een eigen netwerk, gericht op de loopbaanontwikkeling, en het opbouwen en onderhouden van een netwerk zodat de loopbaanontwikkeling optimaal kan verlopen. De leerlingen ontwikkelen de loopbaancompetentie om hun contacten zodanig in te zetten dat zij een plaats op de arbeidsmarkt kunnen verwerven, behouden of wijzigen.

Indicatoren

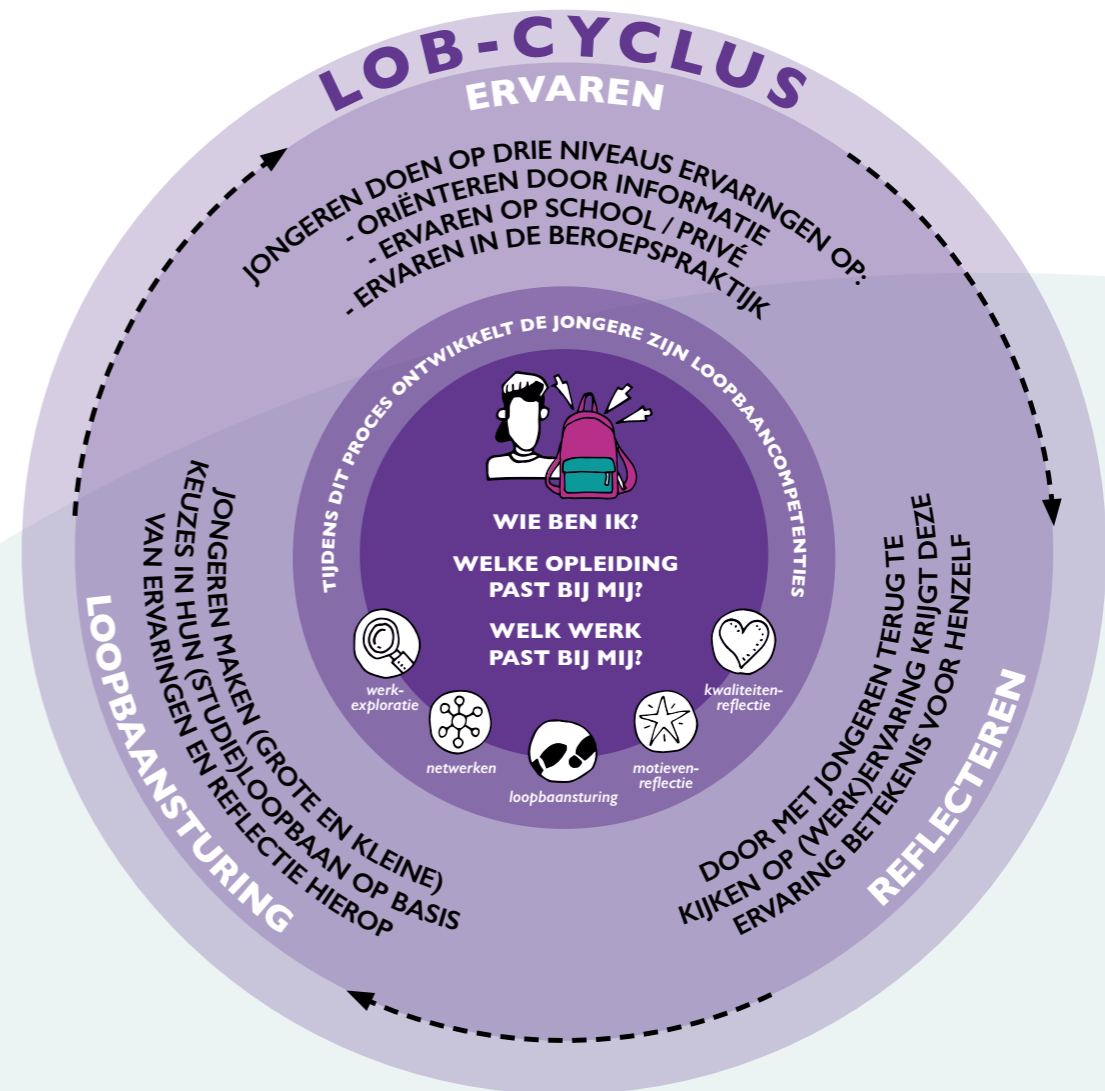
- Ik heb een beeld van de inhoud van het werk waarvoor ik ga leren.
- Ik weet welke beroepscompetenties nodig zijn in het werk waarvoor ik ga leren.
- Ik weet welke leeractiviteiten ik moet ondernemen om die beroepscompetenties te kunnen ontwikkelen.
- Ik kan de organisatiecultuur van een bedrijf onderzoeken.
- Ik ben op de hoogte van de ontwikkelingen in het werkveld.
- Ik kan ontwikkelingen en cultuur in verband brengen met mijn kwaliteiten en motieven.
- Ik weet wat de actuele beroepsdilemma's zijn in het werk waarvoor ik ga leren.

- Ik kan doelen stellen voor mijn studieloopbaan.
- Ik baseer keuzes in mijn leerproces op mijn kwaliteiten en waarden, en op mijn toekomstwensen.
- Ik organiseer de begeleiding die ik nodig heb om mijn leerproces te sturen.
- Ik stem mijn mogelijkheden en (ontwikkel)wensen af op de specifieke situatie van de stage/werkorganisatie en/of arbeidsmarkt.
- Ik toon mijn kwaliteiten en motieven in werk, stage en op de arbeidsmarkt.

- Ik beschik over een netwerk van mensen die mij kunnen helpen bij mijn (studie)loopbaan.
- Ik onderhoud mijn netwerk en breid het uit.
- Ik kan iets betekenen voor mensen in mijn netwerk.

3.2 LOB-CYCLUS

Leerlingen maken betere (studie)loopbaankeuzes wanneer tijdens hun schoolloopbaan op een cyclische wijze aandacht wordt besteed aan LOB. Met de LOB-cyclus wordt bedoeld dat het aanleren van de loopbaancompetenties vorm krijgt door LOB-activiteiten te doorlopen: de leerling doet een ervaring op, reflecteert hierop (bv. door een loopbaangesprek) en legt hiervan iets vast in bijvoorbeeld een loopbaandossier of portfolio. Op basis van hun ervaringen en de reflectie daarop kiezen leerlingen voor een vervolg LOB-activiteit en hierop volgt diezelfde cyclus.

Zo doorloopt de leerling tijdens de hele opleiding cyclussen. Het zicht op de eigen en vaardigheden en mogelijkheden wordt vergroot en het wordt helder welke kleine stappen er tussendoor gezet kunnen worden om de eigen loopbaan te sturen.

In de wegwijzer [loopbaangerichte leeromgeving](#) staat uitgebreide informatie en op [expertisepunt-LOB.nl/praktijkvoorbeelden](#) is omschreven hoe andere scholen vorm geven aan LOB.

Om loopbaanvaardigheden te ontwikkelen moet een leerling ervaringen kunnen opdoen om op te reflecteren. Ervaringen kunnen plaatsvinden binnen de school en het LOB-programma,

bijvoorbeeld door het maken van een praktijkgerichte opdracht. Ervaringen kunnen ook worden opgedaan buiten de school, bijvoorbeeld tijdens een stage, bijbaan of tijdens het uitvoeren van een hobby of vrijwilligerswerk.

DE LOOPBAANDIALOOG

De loopbaandialoog neemt een centrale rol in bij de LOB-cyclus. Dit gesprek wordt ingezet om leerlingen te laten reflecteren op ervaringen. In het gesprek wordt de leerling geactiveerd te reflecteren, vooruit te kijken en een (kleine) vervolgstap te maken ten behoeve van de (studie) loopbaan.

Door het voeren van loopbaangesprekken ontwikkelt de leerling loopbaancompetenties en wordt een steeds duidelijker beeld van zichzelf ontwikkeld. Ook wordt de blik op de mogelijkheden op de arbeidsmarkt, beroepen en de vervolgoledingen die daarbij horen ontwikkeld. De loopbaandialoog draagt bij aan het keuzevaardig maken van leerlingen.

Een loopbaangesprek maakt het voor de leerlingen mogelijk richting te geven aan de eigen (studie)loopbaan en daarmee de identiteit (verder) te ontwikkelen. Het gesprek bestaat uit vier onderdelen (zie figuur 3):

1. Terugkijken naar een ervaring en met name de momenten die indruk hebben gemaakt;
2. Reflecteren op deze ervaring met als doel kwaliteiten en motieven te benoemen;
3. Vooruitkijken naar keuzes voor een vervolgactiviteit die, gegeven de kwaliteiten en motieven, het best verkend kunnen worden;
4. De leerlingen activeren om daadwerkelijk stappen te ondernemen waarmee de keuze voor vervolgstappen wordt geconcretiseerd.

Doel van het loopbaangesprek is dat de leerling leert zelf studie- en/of loopbaankeuzes te maken.

Figuur: Lemniscaat Loopbaangericht gesprek

VOORBEELD VERLOOP LOOPBAANGESPREK

Er zijn [voorbeeldvragen](#) beschikbaar die als leidraad gebruikt kunnen worden in het loopbaangesprek. In de [wegwijzer loopbaangesprek](#) is hier nog meer informatie over. Praktijkvoorbeelden over hoe scholen dit in de praktijk vormgeven vindt u op expertisepuntLOB.nl/praktijkvoorbeelden. Ook is er, ter inspiratie, een voorbeeldgesprek [gefilmd](#).

VASTLEGGEN VAN ERVARINGEN, VOLGENDE STAP ZETTEN

Terugkijkend naar de eisen van kerndeel C, zit er nog een ander element in de LOB-cyclus, namelijk het inzichtelijk krijgen van het werken aan en met de loopbaancompetenties in een loopbaandossier. Scholen hebben veel vrijheid in hoe een loopbaandossier eruit ziet, of van welk platform gebruik wordt gemaakt. Er zijn scholen die zelf een loopbaandossier ontwikkelen, al dan niet samen met leerlingen, of er wordt gebruik gemaakt van een bestaand loopbaandossier (inclusief methode). Een overzicht van de bij ons bekende methodes vind je [hier](#).

In veel regio's zijn plannen of afspraken om de loopbaandossiers over te dragen en te gebruiken bij de (start van de) studieloopbaan op het mbo.

3.3 VORMGEVEN VAN LOB

Op welke manier LOB in het curriculum aan bod komt, is de keuze van de school. Dat geldt voor de invulling van de wijze van begeleiden en de keuze wel/niet actief aan de slag te gaan met LOB gedurende het hele onderwijsproces of slechts in de bovenbouw: daar waar expliciet keuzes gemaakt moeten worden voor profiel, doorstroom naar vervolgoleding of naar stage/arbeid. Ervaring leert dat wat goed werkt bij de ene school, niet per definitie goed hoeft te werken op een andere school. LOB gaat over elke keuze die leerlingen maken tijdens hun (school)loopbaan. De ervaringen met scholen die in klas I starten met het aanleren van de loopbaancompetenties zijn positief. Zij ervaren dat de leerlingen meer gewend zijn aan keuzes maken en het reflecteren op deze keuzes, waardoor de profielkeuze en studiekeuze gemakkelijker verlopen. Er zijn verschillende mogelijkheden om LOB vorm te geven. Een LOB-programma kan variëren per grootte van de school, cultuur en regio. Sommige scholen geven LOB wekelijks als vak in het voorexamenjaar. Andere scholen kiezen om LOB in projecten te verweven en vakdocenten een steeds grotere rol te geven bij LOB. Bij sommige scholen heeft de decaan de sleutelrol voor LOB en verwijzen mentoren leerlingen door wanneer deze moeite heeft met keuzes maken. Voor inspiratie hoe andere scholen vorm geven aan LOB, zie [praktijkvoorbeelden](#). Als je nog meer wilt weten over hoe LOB vormgegeven kan worden, kijk dan ook eens naar de [online module over het versterken van loopbaanontwikkeling](#).

In de LOB-opdrachtenbank van het Expertisepunt LOB kun je filteren op loopbaancompetenties om LOB-opdrachten te vinden waarmee op praktische wijze aan de competenties gewerkt kan worden met vmbo-leerlingen.

3.4 ARBEIDSMARKTINFORMATIE

Bij het maken van keuzes voor de vervolgoleding is het van belang om arbeidsmarktinformatie mee te nemen. Is een beroep toekomstbestendig? Welk startsalaris hoort er bij een beroep? Heb ik straks kans op een stage, leerwerkplek of een baan? Enkele vragen die passen binnen de loopbaanontwikkeling van leerlingen voordat ze de stap naar het mbo maken. De informatie zoeken die antwoord geeft op deze vragen ondersteunt het proces van de studie- en beroepskeuze. Leerlingen raken steeds meer bewust van de consequenties van hun keuze. Voor scholen is het daarom belangrijk om arbeidsmarktinformatie te gebruiken in de begeleiding van de loopbaanontwikkeling. Meer informatiebronnen zijn te vinden via expertisepuntlob.nl/arbeids-

[marktinformatie-en-lob](#). In samenwerking met diverse instanties heeft het Expertisepunt LOB een wegwijzer ontwikkeld over arbeidsmarktinformatie en LOB.

De wegwijzer geeft relevante informatie en tips op dit onderwerp. De wegwijzer is te downloaden via expertisepuntlob.nl/bestanden/bestanden/wegwijzers/LOB033_Wegwijzer_LOB_Arbeidsmarktinformatie_v7.pdf.

“58% van de leerlingen in het vmbo die overstappen naar het mbo heeft niet of nauwelijks een beroepsperspectief”

Jantiene Bakker, onderzoekster

3.5 OUDERS BETREKKEN

De school heeft met de ouders een opvoedende rol voor de leerlingen. Ouders hebben de meeste invloed op de keuzes in de studieloopbaan van hun kind. Ook peers (medeleerlingen, vrienden) hebben een sterke invloed op het keuzeprocess. Ouders en peers vormen een belangrijke supportgroep voor leerlingen. Vanuit deze situatie is het raadzaam hen zo veel mogelijk te betrekken bij de loopbaanbegeleiding van de leerling. Als de school samenwerkt met de ouders op het gebied van LOB, versterkt dit zowel de betrokkenheid van ouders bij de school als dat het LOB in de school versterkt wordt (zie onderzoek: Ouderbetrokkenheid bij Loopbaanontwikkeling van vmbo-leerlingen; Kuijpers, M, Lusse, M, Strijk, M en van Schie, L, 2018: expertisepuntlob.nl/tools/lob-onderzoeksbank/ouderbetrokkenheid-bij-loopbaanontwikkeling-van-vmbo-leerlingen).

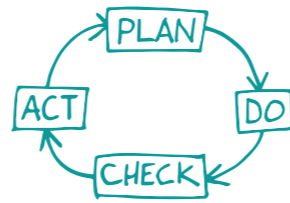

Als ouders en docententeam samenwerken en op die manier de leerling ondersteunen in zijn leerproces en ontwikkeling, legt dit een stevige basis voor een succesvolle ontwikkeling van de leerling, thuis, op school en in het verdere leven.

Het effectief betrekken van ouders bij LOB raakt de hele school. Een handreiking met hierbij praktische opdrachten en wijzen waarop ouders betrokken kunnen worden bij LOB op school is hiervoor beschikbaar via expertisepuntlob.nl/tools/lob-kennisbank/handreiking-ouders-en-lob. Te denken valt aan opdrachten m.b.t. het vormgeven van interactieve ouderavonden waarbij de leerling zeer actief betrokken is bij de organisatie en op de avond zelf actief aan de slag gaat met de ouder. Ook worden er voorbeelden van thuisopdrachten gegeven, waardoor het loopbaanreflectiegesprek ook aan de keukentafel vaker gevoerd wordt en zijn er formats te vinden hoe je loopbaangerichte voortgangsgesprekken vorm kan geven zodat op de momenten dat ouders op school aanwezig zijn, de gesprekken niet puur over cijfers gaan maar de loopbaanoriëntatie van de leerling hierin vervlochten wordt. Voor inspiratie hoe andere scholen de ouders betrekken bij LOB: expertisepuntlob.nl/tools/praktijkvoorbeelden-lob?f10=80.

4 IMPLEMENTEREN EN BORGEN

Kwaliteitsborging bij LOB begint bij een heldere visie en beleid. In de visie leg je op hoofdlijnen vast wat je wilt bereiken met LOB en waarom je dit wilt bereiken. Een inspirerende visie brengt mensen in beweging en geeft richting aan de doelstellingen en de aanpak van LOB in de school. De visie, meetbare LOB-doelen en de manier van werken krijgen een plek in het LOB-beleid. Door de visie, doelen en werkwijze goed vast te leggen is evaluatie van LOB mogelijk en kan de kwaliteit voor LOB geborgd worden. Het is belangrijk dat zowel op faciliterend niveau als op uitvoerend/coördinerend niveau aandacht is voor LOB-visie en -beleid. Dit hoofdstuk geeft handvatten om aan de implementatie en borging van LOB te werken, passend bij het beleid en de visie van de school. De infographic Kwaliteitsborging LOB geeft een samenvattend beeld (Figuur 5, pagina 25).

4.1 VISIE EN BELEID

Een visie op LOB ontwikkel je in gezamenlijkheid, zodat de visie breed gedragen wordt. Bij de visieontwikkeling zijn dus niet alleen bestuurders, directeuren/ schoolleiders en teammanagers/ afdelingsleiders betrokken, maar ook docenten, decanen/ LOB-coördinatoren, LOB-begeleiders van de opleidings-/onderwijsteams.

In de visie leg je op hoofdlijnen vast:

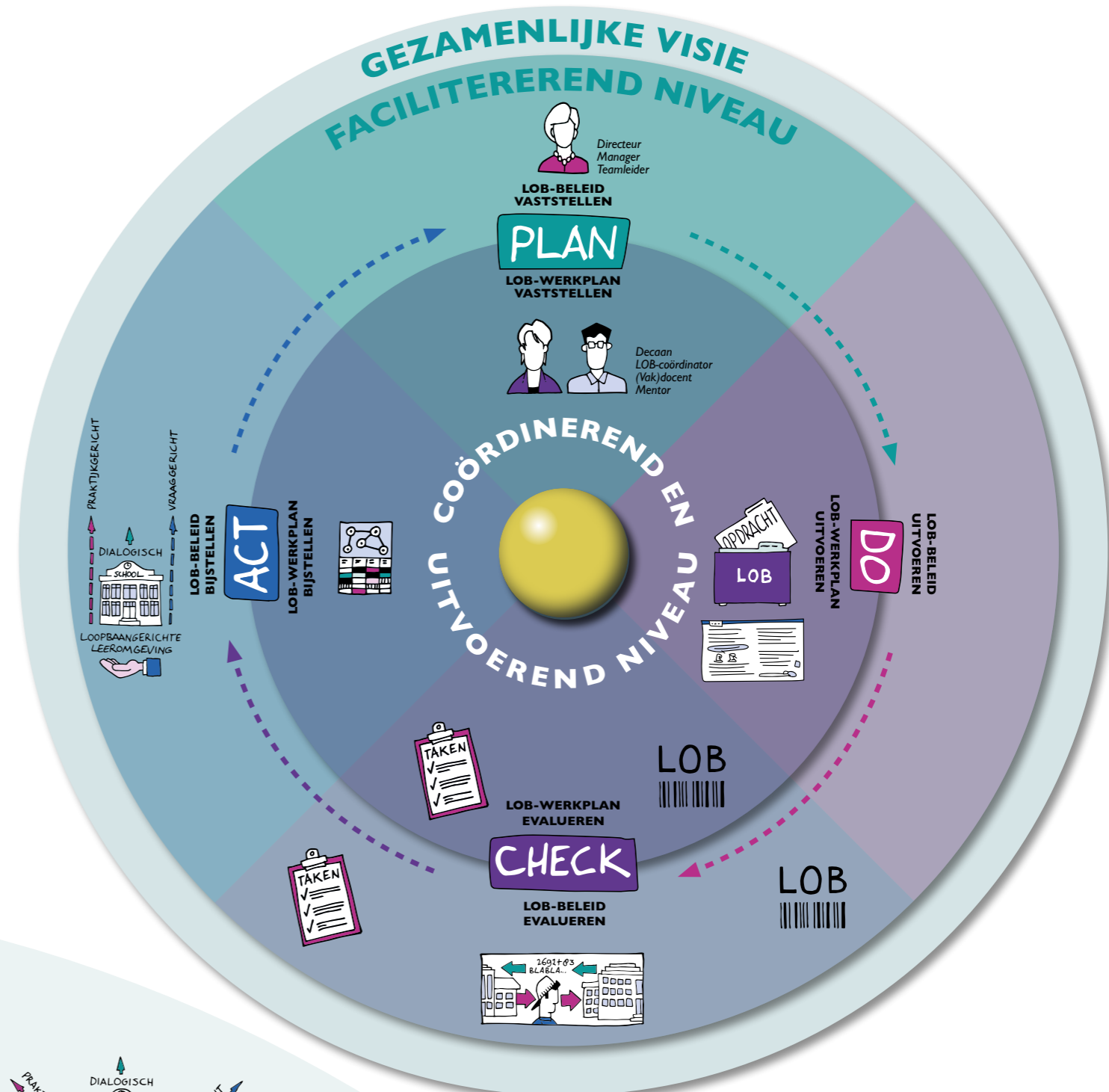
- wat je verstaat onder LOB,
- wat je wilt bereiken (ambitie) met LOB,
- waarom je dit wilt bereiken (aanleiding).

Hierbij kan je aangeven dat je LOB als middel ziet om jongeren te ondersteunen bij het steeds meer zelfstandig sturing geven aan de eigen (studie)loopbaan of voor het bevorderen van doorstroom, het terugdringen van voortijdig schoolverlaten (VSV), het stimuleren van een leven lang ontwikkelen of van talentontwikkeling. Welke rol hebben loopbaancompetenties en de loopbaangerichte leeromgeving hierbij?

In de visie wordt vaak verbinding gelegd met andere beleidsterreinen (b.v. profielkeuzes, begeleiding en mentoraat, intakeprocedures, doorstroom, stage, arbeidsmarktinformatie, jongerenperspectief, basis voor leven lang ontwikkelen en ouderbetrokkenheid).

KWALITEITSBORGING LOB

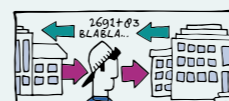
Faciliteren LOB-leeromgeving
Gespreksinstrument voor beleidsmedewerkers en managers om een LOB-leeromgeving binnen de eigen school te faciliteren.

LOB-scan
Scan om de kwaliteitsborging van LOB te evalueren: het voeren van het gesprek op school over de implementatie en kwaliteit van LOB. Het formuleren van speerpunten met bijbehorend actieplan voor het onderwijsteam.

LOB-taken
Gespreksinstrument voor het inventariseren, bespreken en evalueren van wie en op welke wijze de verschillende taken van LOB binnen de eigen school uitvoeren.

Doorstroomgegevens
Gespreksinstrument om via doorstroomcijfers en kwalitatieve gegevens het LOB-beleid van de school te evalueren.

LOB-curriculumplanner
Een gesprekkinstrument om in vier stappen een doorlopend en samenhangend LOB-programma voor de eigen school of opleiding vorm te geven.

LOB-opdrachtenbank
Databank met LOB-opdrachten die scholen (gratis) kunnen gebruiken in het eigen LOB-programma.

Voorbeeldvragen loopbaangesprek
Richtvragen die als leidraad bij het loopgesprek kunnen worden gebruikt.

LOB-BELEID

De visie op LOB leidt tot het formuleren van concrete, meetbare LOB-doelen. Deze doelen krijgen een plek in het LOB-beleid, waarin naast de doelen ook de middelen, de werkwijze en een tijdspad worden beschreven. Vaak wordt LOB-beleid op twee niveaus ontwikkeld:

LOB-BELEID OP FACILITEREND NIVEAU

De directie of het management neemt het initiatief om lange termijn doelen op strategisch niveau in een LOB-beleidsplan op te stellen en faciliteert de totstandkoming en uitvoering ervan. Het strategisch LOB-beleidsplan is soms onderdeel van het (meerjarige) beleidsplan. Het LOB-beleidsplan wordt gevoed door de LOB-visie en vertaald naar de inrichting van LOB binnen de school of afdeling. Hierbij kan de school een aantal keuzes maken, zoals:

- welke (meetbare, concrete) doelen willen we bereiken met het LOB-beleid?
- welke overkoepelende afspraken of kaders zijn er nodig over de vormgeving van LOB in het curriculum?
- welke rollen en taken hebben de decaan, LOB-coördinator en de mentoren?
- welke rollen en taken hebben de (vak)docenten?
- welke facilitering is nodig voor de uitvoering van het LOB-beleid?
- welke professionalisering is nodig voor de uitvoering van het LOB-beleid?
- hoeveel tijd is er nodig om de doelen te realiseren?

LOB-WERKPLAN OP COÖRDINEREND EN UITVOEREND NIVEAU

Ook teams gaan met elkaar in gesprek over LOB om een teamvisie te ontwikkelen binnen de overkoepelende visie. Passend bij de visie en het afgesproken LOB-beleid ontwikkelen de teams een LOB-werkplan. Daarin staat beschreven hoe de LOB-activiteiten worden vormgegeven en uitgevoerd binnen een team. Het team stelt zich hierbij een aantal vragen, zoals:

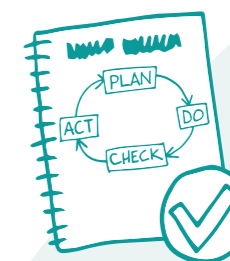
- op welke manier geven we binnen ons team LOB vorm in het curriculum of het LOB-programma?
- hoe gaan we jongeren begeleiden bij de (studie)loopbaankeuzes?
- welke LOB-activiteiten bieden we de jongeren?
- hoe plannen we de LOB-activiteiten?
- wie heeft een taak bij de uitvoering van LOB en hoe verdelen we de rollen en taken binnen het team?

“Een competente docent of manager is niet automatisch een competente loopbaanbegeleider”

Tom Luken, onderzoeker

4.2 PDCA CYCLUS

Om te zorgen dat de kwaliteit van LOB goed is en blijft, is het belangrijk dat het beleid en het werkplan periodiek worden bijgesteld. Dit kan met behulp van de kwaliteitscyclus PDCA. Deze kwaliteitsborging vindt plaats op schoolniveau en teamniveau. De kwaliteit kan met de PDCA cyclus worden geborgd.

	LOB-beleid op faciliterend niveau	LOB-werkplan op coördinerend en uitvoerend niveau
Plan	<i>de LOB-visie en het LOB-beleid zijn vastgelegd waarin doelen, middelen, werkwijze en een tijdspad worden beschreven.</i>	<i>er is in een LOB-werkplan vastgelegd waarin de aangeboden LOB-activiteiten en -begeleiding worden beschreven.</i>
Do	<i>tijdens de uitvoering werken teams binnen de kaders van de LOB-visie en het LOB-beleid.</i>	<i>tijdens de uitvoering voeren de teams de activiteiten en begeleiding uit volgens het LOB-werkplan.</i>
Check	<i>achteraf wordt geëvalueerd of de uitkomsten van werkplannen passen binnen de LOB-visie en het LOB-beleid en of de resultaten en kwaliteit zijn geleverd.</i>	<i>achteraf wordt geëvalueerd of de activiteiten en begeleiding van het LOB-werkplan daadwerkelijk zijn uitgevoerd en welke resultaten en kwaliteit zijn geleverd.</i>
Act	<i>de uitkomsten van de evaluatie worden gebruikt in het bijstellen van het LOB-beleid voor het komende schooljaar.</i>	<i>de uitkomsten van de evaluatie worden gebruikt in het bijstellen van het LOB-werkplan voor het komende schooljaar.</i>

Figuur 8: Toelichting op kwaliteitsborging middels de PDCA-cyclus.

De [kwaliteitskaart](#) geeft weer hoe schoolleiders de kwaliteit van Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) in hun eigen school kunnen borgen. Hoewel de kaart van oorsprong ontwikkeld is voor het mbo, is hij ook geschikt voor vmbo en havo-vwo.

4.3 INSTRUMENTEN LOB: SCAN, TAKEN, CURRICULUM PLANNER

Om met de LOB-betrokkenen in gesprek te gaan over LOB, kun je diverse tools gebruiken. In deze paragraaf wordt wat dieper ingegaan op de mogelijk te gebruiken instrumenten voor dit gesprek: LOB-scan, LOB-taken en de LOB-curriculumplanner. De Kwaliteitsborging LOB uit hoofdstuk 4.1 kan ook als gespreksinstrument ingezet worden.

LOB-SCAN

De webtool LOB-scan is geactualiseerd en kan zowel binnen het vmbo, havo/vwo als mbo gebruikt worden. Doel van de LOB-scan is om als school of opleiding zicht te krijgen hoe het met LOB staat. De LOB-scan stelt vragen over

verschillende onderwerpen van LOB en is een instrument om met elkaar in gesprek te gaan en te kijken waar de school op LOB-gebied staat. Op basis van de scan-uitkomsten kan dan samen bepaald worden welke stappen de school of opleiding nog wil of moet zetten.

Meerdere leden van een onderwijsteam kunnen de scan invullen en er is één procesbegeleider die het invullen en bespreken van de scan coördineert. Meer informatie over de LOB-scan vind je [hier](#) en in de module [Versterken Loopbaanontwikkeling](#).

LOB-TAKEN

Euroguidance heeft het [Raamwerk LOB](#) gepubliceerd voor professionals in loopbaanontwikkeling en -begeleiding. Het raamwerk beschrijft de rollen en deskundigheid van de LOB-begeleiders, LOB-coördinatoren/decanen en de beleidsmakers LOB voor vier aandachtsgebieden: visie en beleid, oriëntatie en begeleiding, organisatie en samenwerking. Het raamwerk is een service-document en heeft tot doel scholen te ondersteunen bij het versterken van de kwaliteit van de loopbaanontwikkeling en -begeleiding van leerlingen.

Om hiermee praktisch aan de slag te kunnen, heeft het Expertisepunt LOB een gespreksinstrument genaamd [LOB-taken](#) gemaakt. Via deze webtool kan voor elke taak aangegeven worden óf en door wie deze taak wordt uitgevoerd binnen jouw school. Als alle taken zijn ingevuld, krijg je een totaaloverzicht en een visuele samenvatting van de ingevulde scan.

LOB-CURRICULUMPLANNER

De [LOB-curriculumplanner](#) is een gespreksinstrument om in vier stappen een doorlopend en samenhangend LOB-programma voor de eigen school of opleiding vorm te geven. Te denken valt aan een samenhangend geheel van LOB-activiteiten, loopbaangesprekken, ouderactiviteiten en het vastleggen in het LOB-document.

4.3 PROFESSIONALISERING EN DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING

LOB is niet de taak van één decaan, docent, LOB verantwoordelijke of slb'er, maar vraagt commitment en ondersteuning van alle betrokkenen bij het onderwijs: bestuur, schoolleiding, management, teamleider, decaan/loopbaanbegeleider, mentor, vakdocent, het onderwijsondersteunend personeel, ouders/verzorgers, toeleverend en vervolgonderwijs, het bedrijfsleven en de lokale overheid.

De manier waarop de school LOB organiseert en bij wie LOB-taken worden belegd is afhankelijk van de (LOB-) visie van de school. Zie voor informatie over het gespreksinstrument 'LOB-taken' paragraaf 4.2.

WELKE SCHOLING IS ER MOGELIJK?

De arbeidsmarkt en samenleving veranderen snel en vragen van de toekomstige werknemer meer zelfsturing en wendbaarheid. Leerlingen worden begeleid en in staat gesteld om op zichzelf te reflecteren en zij worden geholpen zelf sturing te geven aan de (studie)loopbaan. Alle reden om ook als LOB-coördinator, decaan, mentor of (vak)docent je regelmatig verder te professionaliseren. Hoe kan je loopbaanoriëntatie en -begeleiding goed in school implementeren, hoe voer je een goed loopbaangesprek en hoe houd je ouders betrokken?

De download [Behoefte en aanbod professionalisering LOB \(expertisepuntlob.nl\)](#) biedt informatie waar loopbaanprofessionals uit het onderwijs scholing kunnen volgen bij door de overheid bekostigde instellingen voor arbeidsmarkttoeleiding.

Door het volgen van één of meer hoofdstukken van de module [Versterken Loopbaanontwikkeling](#) wordt de weg gewezen om in je organisatie aan de slag te gaan met loopbaanbegeleiding. In thema 2 staat het faciliteren van het LOB-beleid centraal.

Ook is het mogelijk om extern een adviseur in te huren om bijvoorbeeld mentoren te trainen in het voeren van loopbaangesprekken. Het Expertisepunt LOB heeft een [10-stappenplan](#) gemaakt waarmee je de voor jou meest geschikte trainer of adviseur kan vinden. Daarbij kun je ook het overzicht van [Trainings- en adviesbureaus | Expertisepunt LOB](#) gebruiken om zicht te krijgen op waar LOB-trainingen verzorgd worden.

SAMENWERKING

Vmbo-scholen werken vaak samen met mbo-scholen. Dit zie je ook terug in regionale decanenkringen waar regelmatig aandacht wordt besteed aan actualiteiten op het gebied van LOB, doorstroom en professionalisering.

Bij de uitvoering van de plannen behorend bij VSV, is LOB ook een belangrijk thema. LOB wordt als een instrument gezien om voortijdig schoolverlaten te verminderen.

Er bestaan ook samenwerkingsorganisaties die vanuit een ander vertrekpunt aandacht besteden aan LOB, zoals Sterk Beroeps Onderwijs en Sterk Techniek Onderwijs (SBO & STO). Voor meer informatie of zicht op regionale netwerken of decanenkringen, kun je terecht bij onze [Regiocontactpersonen | Expertisepunt LOB](#).

SLOT

Als je praat over LOB, praat je over samen. Samen leerlingen voorbereiden op een vervolgopleiding en de arbeidsmarkt. Samen bijdragen aan de ontwikkeling van leerlingen. Samen met ouders, het lokale bedrijfsleven, gemeentes en leerlingen werken aan de toekomst van onze jeugd. Wat een prachtige opdracht!

Colofon

Samenstellers

Namens het Expertisepunt LOB:
Michel Zijffers
Karina Baarda

Met dank aan:

Margriet Overmeyer
Ellen Heijne
Ivette Kleijngeld
Peter Lucas
Netty Bonouvrié

Redactie en realisatie

November 2021

Vormgeving

Zabriski communicatie

Geraadpleegde bronnen

Stichting Platforms VMBO
sterkberoepsonderwijs.nl
sterktechniekonderwijs.nl
sterkberoepsonderwijs.nl/nieuwe-leerweg
curriculum.nu
onderwijsinspectie.nl

Expertisepunt

Expertisepunt LOB

0348 - 753 610

info@expertisepuntlob.nl

www.expertisepuntlob.nl